

DICHTER BIJ DE KERN DAN IK DACHT

Serie 'Grondwoorden': Visioen

De nacht is de zone van niet actief, niet doelgericht, niet bewust. De nacht nodigt uit om te verdwalen, je te oriënteren op sterren in plaats van op verkeersborden. De nacht is de sfeer van dromen, van liederen en gedichten, en van visioenen.

In de serie grondwoorden zijn we aangekomen bij visioen. En met visioenen kun je allerlei kanten op denken en graven. Gaat het om extatische ervaringen, evt. onder invloed van LSD of paddo's? Of over het horen van stemmen en zien van beelden? Gaat het om persoonlijke visioenen, of juist collectieven? Zijn het voorspellingen, of inzichtgevend voorstellingen? Ervaringen van heftige verliefdheid die de aanzet kunnen zijn voor liefdevolle verbondenheid die duurt?

Het visioen als bijbels grondwoord kwam naar voren als tegenover van doel. Leven vanuit een visioen is iets anders dan doelgerichtheid, de weg naar succes, vanuit de eigen verantwoordelijkheid voor je individuele leven. Doelgerichtheid vraagt om focus, jezelf voorop kunnen stellen, het doel heiligt de middelen, want succes is een keuze. Dus je moet een plan voor je leven hebben. Dat is het beeld dat veel jongeren ervaren in onze tijd, in ons land.

Het verhaal van Jakob zou je ook in zo'n schema kunnen zetten. Als tweede van een tweeling geboren, maar toch zorgen dat je het eerstgeboorterecht verwerft. Met hulp van moeder, die blijkbaar ook wil dat de familielijn via Jakob verder gaat, en niet via Esau, die anders is en met Hettitische vrouwen gaat (ook toen al dacht men: liever geen schoonzoon of schoondochter van een andere afkomst). Het tweevoudige bedrog – eerst met het bord linzen, daarna met de vermomming - slaagt. De consequentie is wel dat hij moet vluchten voor de woede van zijn sterke broer Esau. Het is allemaal familie-gedoe, kun je zeggen. wat heeft dat te maken met visioenen en inspiratie voor ons?

Juist in het wegtrekken uit het vertrouwde familiegebeuren, in de nacht, heeft Jakob een ervaring die hem doet ontwaken. Een visioen dat zijn leven bepalen zal. Ik moet daarbij onmiddellijk denken aan een gesprek over dit verhaal waarbij een van de deelnemers, Ans, in woede ontstak. 'Dat deze bedrieger een visioen krijgt, een godservaring, dat is zo oneerlijk! Mensen die zich inzetten voor de ander, die zorg hadden voor de kerk, die regelmatig bidden, die zouden dat moeten krijgen.' Nadere bestudering van het verhaal zorgde ervoor dat we gingen zien dat in de Bijbel het hebben van een godsontmoeting geen beloning is, maar een opdracht. En de nacht is daar precies de goede plek voor. Hij ziet engelen een ladder opgaan, en weer afdalen naar de aarde. Aarde en hemel verbonden in een voortdurende stroom. Dat is er altijd. En dan die stem, die hem dezelfde belofte doet als aan Abraham is gedaan. En hij staat op, zegt: hè, ik lag te pitten, en God is hier gewoon al die tijd! Deze plaats, waar ik nu sta, is heilig!

De Nigeriaanse dichter Ben Okri, hier bekend omdat hij in 1997 de van der Leeuw-prijs ontving en een lezing hield, laat zich in zijn gedichten vaak op sleeptouw nemen door innerlijke beelden, klankresten van ervaringen, niet per sé de fijne overigens. Hij schreef in een essay:

Dichters moeten leven waar anderen liever niet zoeken en dat moet omdat, als ze het nalaten, niet tot ons kunnen zingen over alle verborgen en zichtbare kanten van ons leven. Ze moeten de veelvoudige getuigen zijn rondom de centrale maskerades van de werkelijkheid om de onvoorstelbare dimensies van de angstaanjagende en betoverende dans van de godheid volledig te kunnen overbrengen. (...) De dichter verandert de aarde in moeder, de hemel wordt een dak, de zon een ondoorgrondelijke god.

De blik van de dichter opent de visie op de werkelijkheid door de veel grotere rijkdom daarvan te tonen. De kracht van een visioen zit in het zintuiglijke, het beeld. Visioen is visie, is zien. Zien, soms even, denk ik er automatisch achteraan. Tot inzicht komen en ervaren dat ondanks alles dat weggevallen is, of juist daardoor, iets van goedheid zichtbaar wordt. Een wakker worden. Er verandert iets in onze gewaarwording.

Nu we al een tijd in een pandemie leven die het normale leven, het actieve leven, het leven met veel afleiding en kicks die je niet mag missen stilgelegd heeft, hoor je vaak de uitdrukking dat we snakken naar licht aan het einde van de tunnel. Het vaccin moet daar voor gaan zorgen. Want als dat niet werkt.... Je moet er niet aan denken! Ik hoop dat de vaccins op den duur een zekere zorgeloosheid en speelse vrijheid terugbrengen, dat de angst voor de ander zal kunnen slijten. Maar tot die tijd leert het nadenken/mijmeren over visioenen mij dat we niet alleen op dat licht gericht moeten zijn. De tunnel, het donker waarin we samen zijn kan ook een ander licht werpen op ons bestaan. Kan ons – met het grondwoord van Annewieke vroom – ook helpen om terug te keren naar een bestaan in verbinding met de aarde en al wat leeft. Kan de menselijke maat terugbrengen en het besef dat onze levens met elkaar verbonden zijn. dat er eerst een wij is, en daarna pas een individu.

“Toen ik verloren was gelopen en de uitweg niet meer zag, was ik dichterbij de kern dan ik dacht,” zingt Stef Bos.” De meeste bijbelse visioenen ontstonden niet in goede tijden, maar juist als het donker was. als er chaos was, ballingschap, als het recht van de sterkste regeerde. Ze sturen niet aan op een sterke man die visioenen krijgt en daarmee macht over iedereen uit kan oefenen. Ze maken eerder deemoedig en helpen om af te dalen in je eigen geest en op het spoor te komen wat de bedoeling is, wat mogelijk is. En om van daaruit te zien welke manier van leven, welke grondhouding bijdraagt aan het dichterbij komen van dat visioen. Juist in het donker kunnen we beter zien wat deugt en wat niet deugt.

De ervaring van een visioen die mij het meest recent raakte was de jonge dichtster Amanda Gorman bij de inauguratie van Joe Biden, een week na de bestorming van het Capitool. Haar tekst werd vorige week deels gelezen, hier in de Dominicus. Het meest idiote is misschien wel dat ik haar zag spreken, gedachten zag verbeelden met de bewegingen van haar handen, haar houding. Ik begreep amper wat zij zei, er was geen ondertiteling. Maar de tranen stroomden over mijn wangen. Ik zag zo zag een jonge vrouw de gestalte aannemen van moed, liefde, lef, geloof. Niet omdat dat gemakkelijk was, maar omdat zij niet anders kon. Zij staat natuurlijk in een traditie, er staan mensen achter haar wiens inspiratie en wijsheid zij verder draagt en belichaamt. Niet voor niets droeg ze een ring met een vogel in een kooitje. (een verwijzing naar ‘Ik weet waarom de gekooide vogels zingen’ van Maya Angelou).

Tegen een hele werkelijkheid in die het tegendeel daarvan lijkt aan te tonen kun je als in een visioen ervaren dat rechtvaardigheid, barmhartigheid, heelheid mogelijk is. Dat is ook een opdracht (roeping) om mens te zijn, om de aarde te bewonen vanuit een andere blik. Dat is ons gezamenlijke visioen waarover we hier elke week lezen, om ons er telkens weer mee te verbinden en leidend te maken in de keuzes die we maken, in onze houding tegenover het leven.

Ik gun ieder dat we onze visioenen kunnen zien als belofte voor de hele gemeenschap, de hele aarde. Dat we visioenen delen en doorgeven als woorden van belofte. Ik hoop zo dat de kinderen uit de televisieserie Klassen – een documentaireserie waarin verhalen van kinderen met minder kansen worden verteld – de blik waarmee hun leraren naar hen kijken in zichzelf meedragen. Dat ze daarmee weerbaar zijn tegen het verhaal van prestaties als verdienste. Dat ze ontstaan met lef en zelfvertrouwen om de wereld te vertellen wat het leven is, dat succes iets anders is. Dat ze dichters worden en profeten. En dat, als ze dat niet worden, ze vooral onthouden dat de wereld hen nodig heeft. Dat is misschien wel mijn visioen.

Zo moge het zijn

Marcel Elsenaar